

Ритм

Повторення, гармонія точок, ліній, поверхонь, плям, тіл, пропорцій, текстур і фарб — усе це теми ритму.

Ритм може повторюватися з характерною регулярністю — то вгору, то вниз, то сильніше, то слабше, то довше, то коротше. Однак він може бути й нерегулярним і безперервним. Його рух може бути вільним та плавним. Усе ритмічне має неабияку силу. Ритм припливів і відпливів позначаються на розташуванні континентів, одноманітні танці африканських племен, які можуть тривати днями й ночами, вводять їх у екстатичний стан.

Наша молодь знає, що таке ритм, через танці та джаз. Ось так міркуючи, я вирішив провести вступну лекцію про ритмічність форм для своїх учнів.

Спершу я попросив їх пройти маршовим кроком. Руками вони вибивали такт. Неухильний темп цього найпростішого ритму охоплює все тіло. Далі почав вибивати трикроковий ритм, який би припадав то на праву, то на ліву ступні. Потім я ще по-різному видозмінював ритм. Двоє учнів під платівку витанцьовували синкопічний ритм. Потім вони малювали ці ритми. Ритм маршу зобразили за допомогою виразних і невиразних прямих. Трикроковий ритм намалювали у вигляді елементів кола. По-різному виражені елементи на папері зображували різні рухи тіла під час витанцьовування ритму. Коли музичне відтворення ритмів маршу та вальсу після кількох тактів призупиняли і через регулярні інтервали часу продовжували, усім у класі таке призупинення ритмової динаміки у прямому сенсі завдавало болю. Щоби відчутти ритм кола, учні стоячи тримали в руці палицю чи пляшку та вголос мали рахувати, скільки кіл і вісімок вони намалювали рукою. Важливо було досягти того, щоби думки учнів супроводжували їхні рухи. Усі ці вправи треба було потім відтворити на папері.

Особливо вражав ефект таких вправ тоді, коли намальовані фігури відповідали безперервному музичному супроводу.

Потім я надиктував учням речення, аби показати, що відчуття ритму полягає не лише у схематичному повторенні, а й у плавних рухах. Після того я попросив їх написати це речення вдвічі швидше. Потім ще швидше, настільки швидко, наскільки це було можливо. Із подивом учні з'ясували для себе, що на папері вони вивели дивні такі форми літер, які постали внаслідок не цілком контрольованих рухів руки й мали всі ознаки ритмічної гармонії та взаємодії. Якби до написаних нашвидкоруч літер домалювати просту фігуру, то можна було би помітити продовження індивідуального ритму всього письма. Фігура справляла би враження невіддільно його частини. Таке спостереження посприяло глибокому розумінню ритмічності фігур.

Із певною точністю можна пояснити суть ритму, але не його внутрішню сутність. Ритмічно виписані літери сповнені вітром, вони ніби дихають, і це дихання робить їх живою сім'єю. Тут у гру вступає справжній автоматизм. Якщо вивести на папері ці самі літери без такого дихання, вони здаватимуться неритмічними і холодними, ніби зовсім не взаємодіють між собою або ж їх узагалі немає на папері.

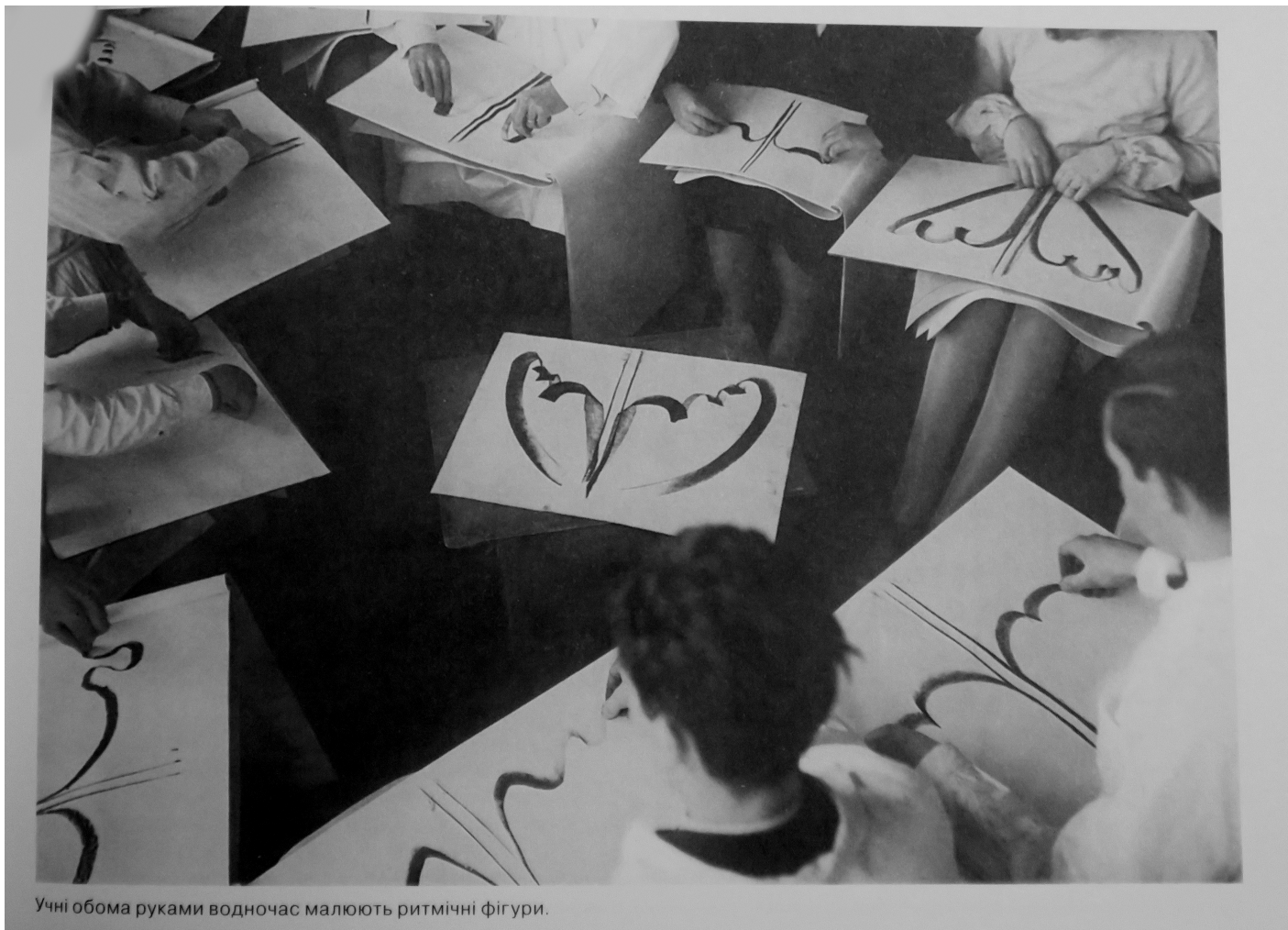
Багато років тому я навідався до знайомого скульптора в його ательє. Він якраз працював над пам'ятниками (вищими від людського зросту) двом померлим жінкам. Перший пам'ятник йому вдався, і він дуже цьому радів. А над другим він безуспішно працював уже кілька тижнів. Перший пам'ятник, на якому можна було побачити вигини одягу, він створив завдяки внутрішньому хвилюванню. Пам'ятник мав переконливий вигляд. Другий же йому ніяк не вдавався, оскільки він брався за роботу мляво й недостатньо концентрувався. Він хотів виконати роботу розумом, силою духу, проте цього можна було досягти лише завдяки інтуїції та вільному ритмічному відчуттю.

Я навчав своїх студентів геометрично абстрактних і природних форм доти, доки вони не зможуть їх відтворювати на папері безперервною лінією олівця. Навіть абсолютно не схожі між собою лінії можуть мати ритмічний вигляд, якщо їх намалювати одним махом.

Окрім лінійно-ритмічних вправ, треба було також вивчати ритми мазків.

Також не завадить однаково розвивати як праву, так і ліву руки. Можна пробувати писати

ними водночас або виводити літери дзеркальним письмом. Виводити літери на папері вийде тоді, коли людина має достатньо хороше уявлення про їхню форму. Це знання допоможе їй правильно виконувати відповідні рухи руками.

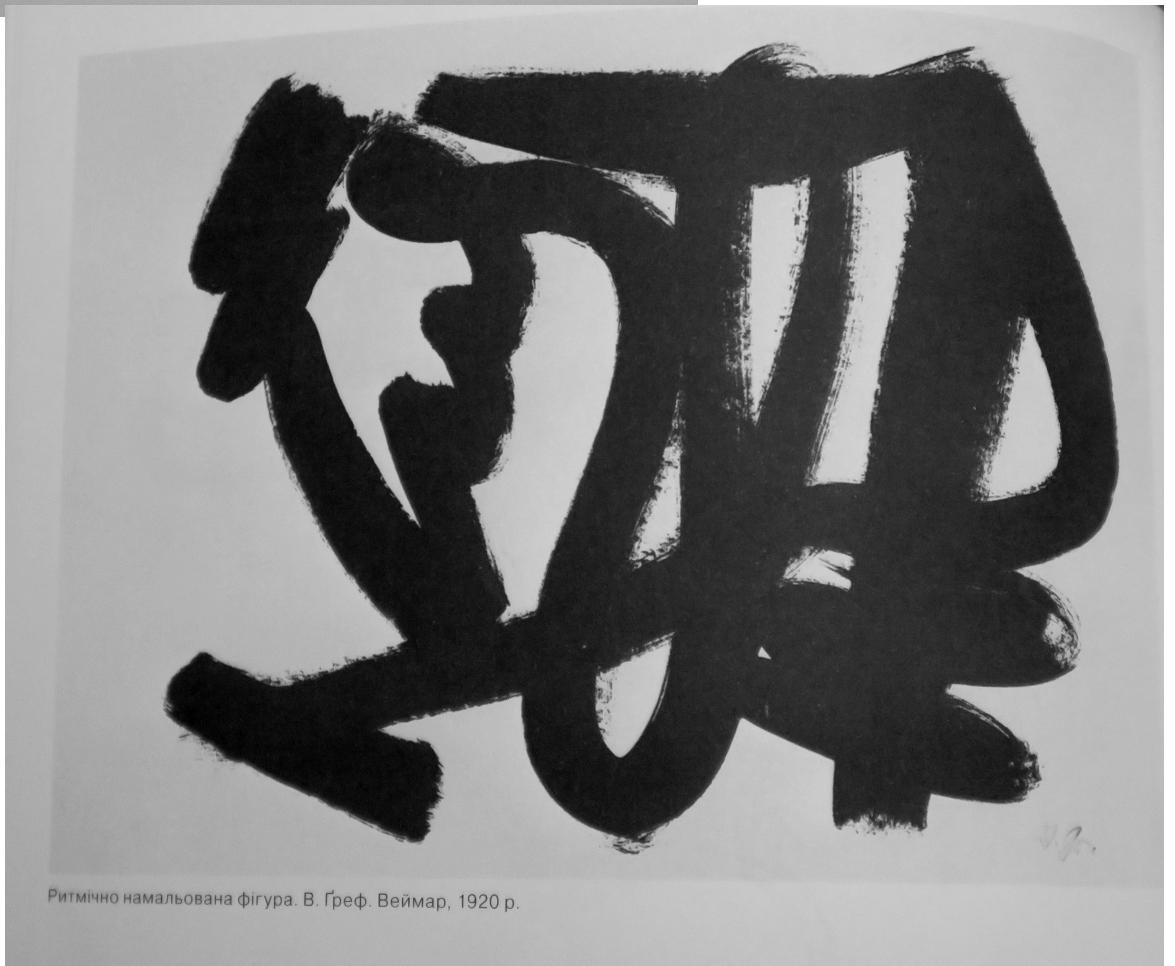
Учні обома руками водночас малюють ритмічні фігури.

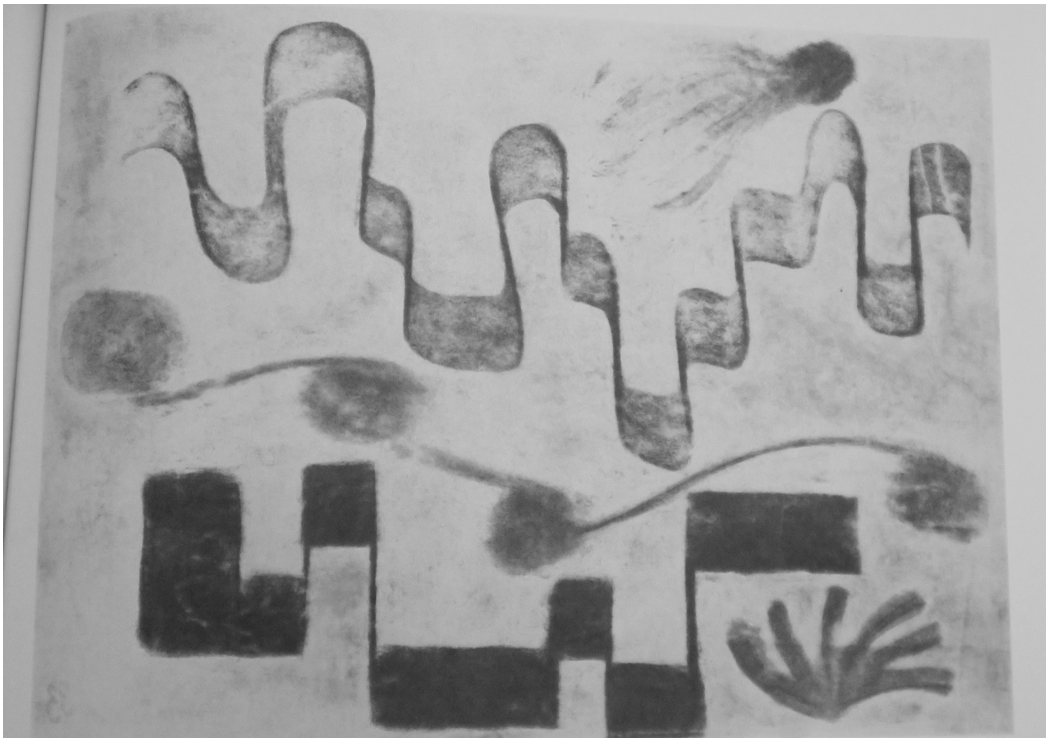
Паралельні ритмічні лінії, проведені обома руками.

Фігура, що коливається, виведена двома вуглинками.

Ритмічно намальована фігура. В. Греф. Веймар, 1920 р.

Плавний рух хвилі, зупинена хвиля та звивини як експресивні об'єкти. Веймар 1920 р.

Рух, рух у протилежному напрямку та перекручування ритмічних ліній.